

A BERLINI DIÁKSÁG SZELLEMI ÉLETE

NÉMETORSZÁG sokkal nagyobb és főiskolai hallgatósága is sokkal több egyetem között oszlik meg, semhogy egyetlen egyetem ifjúságának ismerete alapján az egyetemes német ifjúságra nézve egyenlő érvényű megállapításokat lehetne levonni. A következőkben tehát korántsem Németország főiskolás fiainak szellemi életéről akarunk beszámolni, hanem csupán a berlini egyetem hallgatóiról s aminthogy a berlini egyetem sem első, csupán egy a német egyetemek közül, úgy a hallgatóiról szóló bármily irányú beszámolás is csak részletbeszámolás lehet az egyetemes német ifjúság életéhez viszonyítva. De még ebben a részletbeszámolóban is lehetnek oly momentumok, amelyek joggal számíthatnak a magyar érdeklődő figyelmére.

Ilyen momentum az is, hogy Berlin mint birodalmi főváros a többi egyetemi városhoz viszonyítva elsősorban vonzza magához a külföldi hallgatókat s így a berlini főiskolai fiatalság leginkább van szaturálva nemnémet elemekkel. Az a kölcsönhatás, amit a külföldiekre a tradicionális német diákélet, s a német diákságra a külföldi fiatalok tesznek, minden német egyetem között legélesebben a berlinin figyelhető meg.

Míg egyes vidéki egyetemek ifjúságát az a politikai környezet amely az egyetemet körülveszi, meglehetősen egységes politikai álláspontúvá teszi, addig Berlinben a dolog másképpen van, ami szintén Berlin fővárosi jellegéből következik. A birodalom székhelyén minden politikai irány életmegnyilvánulása a legélesebb és ez visszatükröződik az egyetem ifjúságán is, amely ennél fogva politikai érzelmek és frakciók dolgában éppoly megosztott arculatot mutat, mint maga a „Dem Deutschen Volke“ ajánlott parlamentépület politikusainak gyülekezete. A magyar szemlélő előtt ez a szokatlanul nagy politikai érdeklődés tehát szintén figyelemreméltó momentum.

Az egyetem külföldi hallgatóin és a hallgatók politikai érdeklődésén túl közérdeklődésre számíthat az ifjúság megszervezettsége is, amely a maga szervein keresztül irányító befolyást gyakorol arra, hogy merre terelődjék az ifjúság érdeklődése.

A berlini egyetemnek több mint tízezer hallgatója lévén, egy külföldi szemlélő, aki ehhez a sokezer fejű testhez csak egy meghatározott úton közeledhetik, még több hónap után sem tud részletes és mindenre kiterjedő képet alkotni e nagyszámú hallgatóság kultúreltéréről. A kép, amit adhatok, vázlatos tehát, de felöleli a leglényegesebb vonásokat.

A legszembetűnőbb mindenekelőtt az, hogy a német diák mint

egyén, erősen öntudatos, önálló és hasonló intenzitással hajlandó a kollektívizmusra. Az egyéni öntudatosságnak eredménye kriticizmusra való hajlandósága, kollektív készségének pedig intenzív diák-társadalmi élete.

Miben áll a berlini diák kriticizmusa? Kezdődik egyrészt már tanrendjének összeállításánál, folytatódik az előadó tanárral szembeni állásfoglalással és kicsúcsosodik a szemináriumi munkában; másrészt annak a közületnek független kiválasztásában nyilvánul meg, amelybe belépve úgyszólván egész életére eljegyzi magát bizonyos irányzattal.

A berlini diák először akkor határozhat önállóan a maga szellemi fejlődésének irányáról, amikor kiválasztja a tanárokat, akiket hallgatni fgg. Ebből a szempontból sokkal előnyösebb a helyzete a magyarországi kollégáiénál. Mert míg még a budapesti egyetemen is vannak tárgykörök, amelyről csak egy professzortól lehet előadásokat hallgatni s nem egy fontos tárgykörnek Önálló előadója sincs és a magántanári kar nem kapcsolódik bele berlini mértékben az egyetemi nevelésbe, addig a berlini diák úgyszólván a részlettárgykörökig menően párhuzamos előadások között választhat, aminek eredménye egy-két egyetemi félév után már céltudatos tanárkiválasztásban jelentkezik nála.¹ Ez nemcsak azt jelenti, hogy a hallgató a maga egyéniségének, addigi neveléséből, temperamentumából fakadó igényeinek megfelelőbb előadót kereshet, de a professzorra is kellemesebb, mert így hallgatósága és tanítványai nem kényszer-hallgatók, egyéb tanár híján, hanem spontán tanítványok, ami a tanár és hallgató együttműködéséhez szükséges kölcsönös bizalmat a hazai viszonyoknál feltétlenül nagyobb mértékben magával hozza.

Milyen a viszony a tanár és a hallgató között az egyetemi előadásokon? Amíg a magyarországi hallgatóság részvétele passzív szokott lenni, a berlini diák aktíven is bekapcsolódik a tanár felolvasásába, előadásába a maga kritika-nyilvánító jogával. A legtöbb előadó — természetesen a humaniorák előadói — megragad minden alkalmat arra, hogy amennyire tárgya engedi, bekapcsolódjék a napi élet aktuális probléma-komplexumaiba s a maga álláspontját ex cathedra kinyilvánítsa. Az ily professzori véleménynyilvánítások legkevésbé sem fogadtatnak a hallgatóság részéről a lojalitás abszolút elismerésével. Ahogy a tanárnak, úgy a hallgatónak is megvan a maga határozott állásfoglalása minden szóbanforgó kérdésről« ha az egyezik a tanáréval, akkor siet tetszésének, ha ellenkezik, akkor nemtetszésének hallható jelét adni. Nem egyszer megtörténik, hogy a hallgatóságnak többsége tiltakozik a tanárnak ex cathedra nyilatkozata ellen s tanúja voltam oly esetnek is, amikor a tanár vagy tovább polemizált, vagy tompította az ellenkezést kiváltó megállapítás élet.

Bár a hallgatóság ilyen aktív részvétele az előadásokon a tanárnak és a hallgatóságnak már az előadásokon is bizonyos intenzívebb közösségét eredményezi, az igazi közös munka a szemináriumokban

¹ A folyó 1929—30 nyári félévben a berlini egyetemen a 724 főből álló tansemmélyzet (tanár, magántanár, lektor) 1332 kollégiumot hirdetett.

folyik. Ezzel kapcsolatos az is, hogy amíg az előadások látogatása terén a hallgató teljesen szabad, ellenőrzéssel vagy óralátogatási kényszerrel nem találkozik, addig a szemináriumi munkaközösségben a hallgatót már szigorú ellenőrzés és kényszer fogadja. A szemináriumi munkában résztvevők száma a számos párhuzamos szeminárium miatt egy-egy szemináriumban lehetőleg alig több annál, ahányat a szeminárium félévi munkaprogramja foglalkoztatni tud. Miután egy szeminárium lehetőleg félévenként egy tárgykörből veszi tárgyl szolgáló részletkérdéseit, a végzett munka mindvégig közös marad. Itt mulasztani nem lehet, mert egyetlen igazolatlan elmaradás a szemináriumból való kizárást vonja maga után. Az első szemináriumi összejövetel a félévi témavállalásokkal telik el, a következők lefolyása többnyire minden szemináriumban egyezőleg a következő: A soros előadó-hallgató felolvassa, vagy előadja a kijelölt tárgyra vonatkozó elaboratumát. Azt követi a hallgatóság intenzív vitája a tanár elnöklete alatt; végül a tanár összegezi a vitaeredményt, cáfolja vagy helyesli egyesek állításait s részletesen taglalja a vita alapjául szolgáló előadást. Az ily viták igen tanulságosak és nívósak. A hallgató, ha véleménye nem tárgyi tévedés miatt ellenkezik a tanár véleményével, nyugodtan kitarthat meggyőződése mellett. Viszont a tanár készséggel elismer minden oly talpraesett, ügyes megállapítást, amely mondjuk, meg-látásának eredeti volta miatt számára újat adott. A berlini student gondolkodási és véleménynyilvánítási szabadsága a szemináriumokban korlátlan. A tanár nem érzi bántva magát, ha a hallgató végül sem fogadja el a tanár ellenérvelését, viszont a vitának is teljesen közös jellege kizár minden oktalan szélsőségeskedést, végig megőrzi a vita komolyságát.

Az egyetem tanulmányi életében tehát a berlini diák szabadon érvényesítheti tanárkiválasztási jogát, az előadásokon kifejezést adhat a tanár véleménye melletti, vagy az ellene szóló álláspontjának és a szemináriumi munkában mint kevesebb tudású és tapasztalatai ugyan, de a tanárával egyenlő gondolat-és vélemény szabadságú fél vesz részt. Természetes, hogy ez a gondolkozást és véleménynyilvánítási szabad lehetőség nagyban hozzásegíti a hallgatókat ahhoz, hogy mielőbb saját lábukon álló gondolkozó egyedekké legyenek s ezáltal későbbi életirányuk is a magyarországi diákokéval szemben hamarabb határozott irányt vesz s érdeklődésük bizonyos szakirányban korábban elmélyül.

Felvetődhetik és idegenek előtt fel is vetődik az a kérdés, hogy a diákság 18—22 éves korában való ily nagyfokú szellemi szabadsága, ellenvéleményt nyilvánítható lehetősége nem megy-e a tekintélyek rovására? Erre a felelet igen egyszerű s aki Németországot mélyebben megismeri, az Önmaga is megfelel erre a kérdésre azzal, hogy ez csak karakternevelő hatású; tekintélyromboló nem is lehet, mert Németország a belső tekintélyek országa! Valóban külső tekintélyekkel, amik címekben, tehát formákban jelentkeznek s amelyek belsőjünkben nem mindig fedezik a formaadta tekintélyüket, Németországban nem igen találkozunk. És ez magyar szemnek sajnos, valóban idegen. Németország mégis tele van tekintélyekkel, de azoknál

ez nem külső formájukból, de belső lényegükből ered; nem ráaggatott, de kisugárzó tulajdonság. Az ilyen tekintélyeket az önálló megismerés útján való megközelítés nem rombolhatja le, hisz nem külső tényezőktől, de önmagukról függenek. A gondolat- és véleményyszabad diák feltétlenül eljut e tekintélyek fel- és elismeréséhez s mivel az elismerés nála belső fejlődésből s nem egyszerű külső közvéleményátvételtől vagy formarespektálásból következik be, sokkal becsesebb és kevésbé destruálható, mintha nem saját élménye lenne.

A berlini diákság szellemi életének egyik legjellemzőbb tulajdonsága, ép ezért az a karakterépítő önállóság, amely őt az egyetem tanulmányi életében szellemi téren megilleti.

Felhasználja-e ez az ifjúság a maga szellemi szabadságát arra, hogy túlhaladja érdeklődése kielégítése terén azt a határt, amit neki az egyetem kötött formái nyújthatnak? Ez az a kérdés, amely feleletével egyúttal válasz arra is, hogy megérdemli-e ez az ifjúság azt, hogy az egyetem nem akarja szellemi mankóit a hóna alá kényszeríteni. Csak egyetlen jellemző példával felelek erre. Az egyetem diáksága számos oly spontán munkaközösséget épített ki, amelyben önmaga körében minden egyetemi funkcionáriustól mentesen viszi tovább a szemináriumi munkát. Egy ilyen munkaközösségről van bővebb értesülésem. Ez az „Anomia“ (önkéntes, kényszer nélküli) nevű társasága a görög nyelvvvel foglalkozó ifjaknak. Ez a társaság bizonyos rendszeres időközönként tartja összejöveteleit s azokon a tagok előre megbeszélte terv és felosztott szerep szerint görög tragikusokat olvasnak és elemeznek. A tavaszi és nyári hónapokban a társaság kirándulásokat is rendez Berlin szép vidékben gazdag környékére s ezek is inkább a komoly beszélgetések és vitatkozások, mint a kedélyes poharazás jegyében folynak le. Természetes, hogy az ezen társaságban működők száma jelentősen kevesebb, mint a görögszakos hallgatóké, azonban ez a kis csoport annál lelkesebben vesz részt a közös munkában. Az „Anomia“-n kívül még több ily munkaközösség működik, több közülük mint egyesület az egyetem által, is elismerten dolgozik s így hirdetőtáblája ott van az egyetem nagy földszinti előcsarnokában. Az ilyen munkaközösségek, melyeknek belső szervezete kiépítettebb, többnyire oly tárgykörrel foglalkoznak már, amelyek a napi élet problémáival gyakorlatilag összefüggenek. Ez különben igen jellemző a berlini diákságra: erősen reagál a külső élet minden megmozdulására, közössége a német nemzet napi gondjaival határozottan jóval erősebb, mint a magyar diáké a magyar étellel!

Aki fogalmat akar alkotni magának a berlini ifjúság kollektív életéről, az ne mulassa el megnézni azt a hirdetőtábla rengeteget, amely az előcsarnok falait „díszíti“. Száznál több, az egyetem által elismert egyesület táblája sorakozik egymás mellé, amelyek között egyaránt fellelhető a katolikus és protestáns frakciók, a frontharcos és kommunista csoportok, a külföldi idegen és külföldi német diákok egyesületei. A legszélsőségesebb egyesületek tábláit keverte szeszélyesen egymás mellé a helyet adó engedély s így a frontharcosok táblája, amelyen most egy röpcédulán ép szétzúzza egy ököl a vörös ötagú csillagot, alig egy-két táblával van balra a kommunista ifjúság

tablájától, amelyen pedig egész sereg Szovjet-Oroszországról szóló előadás hirdetése függ. Általában a szélső baloldali táblák a leghangosabbak, a centrum táblái némák, csak a tisztikar hivatalos óráit hirdetik.

A berlini diákság összefogó szervezete ma az „Allgemeine Studentenschaft“, amely az 1870-es években Leipzigban megalakult „Permanentes Studentenkomitee“, illetve az 1880-ban újrászervezett „Berliner Studentenausschuss“ egyenes jogutóda. 1926—27-ben az összes poroszországi egyetemeken szembe került egymással a porosz kultuszminiszter C. H. Becker, és a szervezetekbe tömörült egyetemi ifjúság az egyetemi diákszervezetek alkotmánymódosítása miatt. Az 1927 november 30-iki általános szavazásnál az összes poroszországi egyetemek ifjúsága szembehelyezkedett az új „Studentenrecht“-tel. Ezzel ugyan elvesztette a maga szervezetének állami elismertetését, elvesztette az addig számára a tandíjjal együtt beszedett, mindenkire kötelező illetékeket és az egyetemi épületekben volt helyiségeit, viszont így megtartotta szabad összeköttetéseit a nagynémet diákegyetemességgel, míg az új Studentenrecht ezt lehetetlenné tette volna. Így ma az Alig. Studentenschaft nagyrészt a többi német állam társszervezeteinek támogatására támaszkodik.

Az Alig. Studentenschaft a maga céljai megvalósítására két szervezetet tart fenn. Az egyik a Studenten-Vertretung, a másik az Ausschuss der Studentenschaft. Az első mintegy az egyetemi ifjúság parlamentje. Szavazati joga van minden beiratkozott német állampolgár, vagy német anyanyelvű, eredetű külföldi állampolgár hallgatónak, választható minden hallgató, aki legalább egy féléve a Deutsche Studentenschaft valamely tageszületének tagja. A Studenten-Vertretung, melynek tagjait — mondanom sem kellene — általános, egyenlő és titkos szavazással választják, száz képviselőből áll, mely a legkülönbözőbb pártállású diákegyesületekből kerül össze. Jelenleg a Studenten-Vertretung mandátumai a következő arányban oszlanak meg:

Fraktion	Berliner Waffening	44
„	Deutsche Finkenschaft	25
„	Nationalsozialisten	15
„	Deutsche Gruppe	12
„	Revolutionär-Sozialisten (Kommunisten)	4
„	Deutscher Studentenbund	—
„	Sozialisten	—
„	Vereinigung jüdischer Gruppen	—

Az ifjúság legfelsőbb irányító és intéző fóruma az Ausschuss der Studentenschaft, amely a fenti képviselők közül a Studenten-Vertretung által választatik. Ezidőszerint 3 tagot ad a Berliner Waffening, 2 tagot a Deutsche Finkenschaft és 1—i-et a Nationalsozialistischer Deutscher Studentenbund, a Deutsche Gruppe és a Revolutionär-Sozialisten csoport.

Ez a fórum az ifjúság legfelsőbb képviselete az egyetemi és külsőségekkel szemben s vezetője a diákság példászerű, saját erejéből fenntartott diákszociális intézményeinek.

Az egyes korporációk belső élete szellemi téren nem mondható

gazdagnak, mert teljesen homogén elemekből tevődven össze, belső élete inkább a régi diákhagyományok ápolásában merül ki. Különösen szembeütő ez a nagynémet ideológiában élő nacionalista jellegű alakulatoknál. Az ifjúság a maga kollektív szellemi életét inkább az Allgemeine Studentenschaft nyújtotta alkalmakkor éli ki.

Az egyetemi ifjúság szociális érdeklődése a német egyetemeken hagyományos. Először a felszabadító háború befejeztekor tűnik elős azóta, no évnél több ideje már, az csak állandóan fokozódik. Ezidőszent a „das Soziale Amt der Alig. Studentenschaft“ a következő szociális munkaterületeken ad alkalmat az ifjúság gyakorlati és elméleti szociális munkájára: közreműködés a fiatalokúak bíróságának munkájában, fogházgondozás, ipartelepek látogatása, tanulmányutak ipari és kereskedelmi központokon s végül szociális klubesték és előadássorozatok rendezése.

Amint látjuk, az ifjúsági egyesületek egészséges központi szervezése igen szerencsésen tudja elvégezni azoknak a munkaköröknek az életrehevását, amelyeket egy-egy tagegyesület a maga egyéni munkájával nem tudna étellel megtölteni, de amelyet a speciális érdeklődésű, a hallgatóság minden korporációjából összejevők virágzóvá tudnak fejleszteni. Ez a titka annak is, hogy a legszélsőségesebb elemek is hajlandók az Alig. Studentenschaft kötelekeiben együttműködni. Viszont ez biztosítja azt is, hogy az egyes frakciók mentalitásában mutatkozó éles ellentétek megmaradnak a parlamentáris megnyilatkozások természeténél s nem fajulnak el nyílt és kíméletlen torzsalkodássá.

Az Alig. Studentenschaft tíz szakcsoportot is tart fenn az egyetemi stúdiumok szerint: Berliner Chemikerschaft, Geograpische Fachschaft, Berliner Klinikerschaft, Mathematisch-Physikalische Arbeitsgemeinschaft, Deutsche Pharmazeutenschaft, Philologische Fachschaft, Rechts-, Staats- und Wirtschaftswissenschaftliche Fachschaft, Theologische Fachschaft, Zahnärztliche Fachschaft és Zoologische Fachschaft. Ezek a szakcsoportok elsősorban az ifjúság tanulmányi útbaigazításával és tanulmányi kérdésekkel foglalkoznak, ezenkívül alkalmi munkaközösségeket is tartanak fenn.

Nagy súlyt helyez az Alig. Studentenschaft az ifjúság politikai kiképzésére is, ami végett megszervezte az „Amt für politische Bildung“ intézményét. Ez a szerv két módon szolgálja az ifjúság politikai iskolázását. Egyrészt a politikai élet közismertebb személyeivel előadásokat tartat, amelyeket a hallgatóság igen nagy számban hallgat meg. Másrészt kisebb csoportok számára vitaestélyeket rendez. Célja ezeknek az ifjúság számára a különböző politikai elgondolások alapjait tisztázni, nemkülönben az ifjúság szónoki készségét fokozni.

Igen érdekesek azok a szavak, amelyekkel az Alig. Studentenschaft ennek a politikai iskolázásnak a szükségességét kiemeli programjában s megokolja, hogy miért végzi el azt annak ellenére, hogy az ilyen iskolázás bizonyos veszélyeket is rejthet magában:

„A mi generációnk sokat akar. Mi jobban akarjuk megcsinálni azt, amit az idősebb generációk elmulasztottak. Ezt akarni nemcsak jogunk, de kötelességünk is. Meg fogjuk-e valósítani céljainkat? Az egészséges önkormányzat nagy gondolatát, a szociális kérdésekkel való becsületes leszámolást (ehrliche

Auseinandersetzung mit sozialen Fragen), a parlamentarizmus leküzdését, a nagynémet birodalmat, a német területek helyreállítását a versaillesi szerződésből folyó következmények legyőzésével; és a szövevényesen bonyolult külpolitikai viszonyok felett leszünk-e urak? Mi felelősek vagyunk. Nekünk nem szabad kitérni a politizálás elől; ellenkezőleg, nekünk meg kell azt ismerni, meg kell tanulnunk politikailag gondolkozni és annak következményeit elviselni; nekünk hivatásunk lesz politikailag működni.¹

Hivatalt tart fenn az Allg. Studentenschaft a belső munka szervezésére is, amely három munkakört foglalkoztat. Ezek a Szociális és állampolgári munkáskor, amely a szociális kérdések és a politikai iskolázás hivatalaival karöltve működik, sakkor a sakkversenyek lebonyolítására és az egyetem „Akademisch-literarische Gesellschaft” nevű intézményeivel együtt működő színházi- és olvasókör.

A sport- és turisztikai szervezetek most közelebről nem érdekelnek, épúgy mint a mintaszerű jóléti intézmények sem.

Kissé részletesen vázoltuk az Alig. Studentenschaft kulturális munkaszervezeteit egyrészt azért, mert az Alig. Studentenschaft a legnagyobb taglétszámú szervezet a berlini egyetemen, másrészt mert a többi diákszervezetek majdnem teljesen hasonlóan szervezték meg a maguk kulturális munkáját. Mert bár igen szélsőséges elemek vannak együtt az Alig. Studentenschaftban, az mégsem egyesíti magában az egyetem összes diákegyesületeit. Így a radikális szocialista, kommunista ifjúság egyesületeinek csak kis töredéke van benne s ez az oka annak, hogy csupán 4 képviselőjük van a Studenten-Vertretungban, holott arányszámuk az egyetemen jóval nagyobb, mint 4 a 96-hoz.

Tartozunk az igazságnak annak az elismerésével, hogy az Alig. Studentenschafttól magukat távontartó szélsőbb egyesületek szervezeteinek kultúrmunkája sokkal intenzívebb, mint az Alig. Studentenschafté. Ez természetes következménye forradalomra hajló politikai mentalitásukból folyó nagyobb mozgékonyaságuknak, szélesebb aktivitási készségüknek. Különösen feltűnő az a készség, amelyet a szovjet-probléma napirenden tartására fordítanak.

Az ifjúsági egyesületek munkásságáról leghívebben az egyetem kapuiban nap-nap után kezedenyomott röpcédulák és a már említett hirdetőtáblák adnak számot. Így nyomtak a kezembe röpcédulát, amelyen a szociáldemokrata diákság invitált L. Stern (Wien) „Kultur und Klassenkampf” c. előadására. Egy másikon a nemzeti szocialista diákság a Schillertheater ünnepi termébe hívt fel, ahol „gegen marxistische und bürgerliche Erfüllungspolitik” lesz ifjúsági tüntető gyűlés. A kommunistapárt főiskolai csoportja a tandíjak felemelése elleni gyűlésre hívtott. Az antifasiszta diákság politikai gyűlésére hívtott a fennálló társadalmi rend és társadalmi osztályok ellen izgató röpcédulán. A keresztényszocialista diákság pedig röpcédulán figyelmeztet arra, hogy Krisztus meghalt értünk s mi a mi ebből folyó kötelességünk. Ez talán két nap cédulaanyaga s nincs nap 2—3 röpcédula nélkül. Vagy mutassuk be a hirdetőtáblák június második felére hirdetett előadásainak sorozatát. Kövessük a táblák sorrend-

¹ Studenten-Führer. Allgemeine Studentenschaft der Friedrich-Wilhelms-Universität zu Berlin. Winter-Semester. 1928—29, 35. lap.

jét: a „Gemeinschaft Ausländ. Studierender“ három nyilvános előadást hirdet: Prof. A. Liebert: „Grundtypen der Philosophie“, Assist. dr. Schweizer: „Der Fünfjahrplan und die Industrie der Sowjetunion“ és Prof. M. Pályi: „Das internationale Geldproblem.“ Az Evang. Student Pfarrer Goehlinget szólaltatja meg, aki „Unsere Brüder zur See“ címen ad elő. A Studentinnengemeinschaftban Dr. v. Zahn-Hamack fog beszélni „Die Stellung der Frau im Akademischen Leben“ címmel. A „Grenzmannschaft Ostmark“-ban Gerstmeyer miniszteri tanácsos tart előadást a „Kolonial- und Grenzlandpolitik“-ról. Az „Antroposophische Akademische Arbeitsgruppe“ előadója Dr. G. Suchantke lesz a tárgya „Der Neue Arztberuf“. Az „Akademischer Sozial-Verein“ megbeszélést hirdet „Kultur mid Bildung auf dem Lande“ címmel. Az „Akademische Vereinigung z. Studium sowjetrussischer Probleme“-ben J. N. Pawlow moszkvai docens ad elő: „Der Fünfjahrplan in der Sowjetunion.“ Két vitaestélyt hirdet a Zentralstelle für studentische Völkerbundarbeit in Deutschland, az elsőnek a tárgya a Republikschutzgesetz, a másíknak Staat- und Privatwirtschaft bei der Lösung sozialer Fragen. A nemzeti szodálisták csak egy katonazenés „díszátborozás“-t hirdetnek, már a Deutsch-Konservative Studentengruppe előadásra invitál, Schwarz von Berk fog beszámolni „Die Aussenpolitik seit der Haager Konferenz“ címen. A Rote Studenten megbeszélést fog tartani, a tárgy Lenin könyve: „Die Entwicklung des Kapitalismus in Russland.“ A Deutscher Republikanischer Studentenbund két vitaelőadást tart a szerinte legnagyobb problémáról: „Faschismus-Bolsevismus“ és „Der Faschismus in Deutschland.“ A Jungdeutscher Orden is vitaelőadást tart, azonban békésebb tárgyról lesz szó: „Grundlagen der Politik“ a megbeszélés címe. Végül az Evang. Verb. Wartburg szólaltat meg még egy előadót, aki a „Studenten- und Jugendbewegung“-ról beszél. Ennyi olyan előadás van 10—12 nap alatt, amely nyilvános s nemcsak a rendező egyesület tagjai számára rendeztetik. Ezeken kívül se szeri, se száma — a mi fogalmaink szerint — azoknak a hirdetőtábláknak, ahonnan csak a dátum és ez a szó néz ránk „Diskussion“. Ezek a viták nem nyilvánosak s így nem tudjuk, hogy miről lesz bennük szó. És június második feléről nem is lehet azt állítani, hogy „főszezon“. Azt hiszem, eléggé megvilágítja ez azt az élénk szellemi életet, ami a berlini egyetemi ifjúság léghőre, egyben rávilágítanak fenn címek az ifjúság érdeklődési körére s arra is, hogy melyik része agiúsabb és agitatorikusabb az ifjúságnak.

Az ifjúságnak tehát bőséges alkalma van arra, hogy akár aktíve, akár passzíve részt vegyen közössége szellemi életében. Mint láttuk, szellemi érdeklődése erősen kapcsolatos a napi élet problémáival. Sajátosan diákvonatkozású törekvéseit minden diáknak a következőkben foglalhatjuk egybe: főiskolai alkotmány, tanügyi reform és gazdasági intézmények követelése.

Mint viszonylag elszigetelt mozgalom jelentkezik a berlini egyetemi hallgatóság hangos életében a minoritásban lévő katolikus diákság vallási alapon történt szervezkedése. Az egész mozgalom a fanatikus hitű Sonnenscheinnak, Berlin katolikus lakossága nagy megszervezőjének

alapvetésén épül föl. Az a szinte páratlanul álló szervezettség, amely a Berlin lakosságának alig 10%-kát kitevő katolikus tábor a legkülönbözőbb vonatkozásokban összefogja, jellemzi a berlini katolikus diákmozgalmat is. Egy férfi és egy női otthon áll a katolikus hallgatóság rendelkezésére, egy egyesület (Albertus Magnus-Verein), amely a tehetőseges férfi hallgatók ösztöndíjakkal való támogatására alakult, az Akademisches Arbeits-Amt, mely munkát igyekszik szerezni a szegénysorsú hallgatóknak, a női hallgatók segélyezője pedig a Hildegardis Verein. A Sekretariat Sozialer Studentenarbeit egyaránt segélyezi a legkülönbözőbb vallású hallgatókat, valamint egyaránt nyitva áll mindenki részére az Akademische Lesehalle is, bár mindkettő Sonnenschein katolikus alapítása. E nagy szervezettség mögött ott áll Berlin megszervezett katolikus társadalma, az ifjúság azonban nem oly mértékben, mint az várható lenne. A berlini katolikus diákszervezetekben a katolikus ifjúságnak csupán 13%-a van benn. A többi a vallási színezettől mentes szervezetekben éli le egyetemi éveinek diáktársadalmi életét. Ez a magyarázata annak, hogy a katolikus diákszervezetek bár elsőrangú karitatív intézményekkel rendelkeznek, nem tudnak jelentősebb színnel járulni hozzá a diákság kaleidoszkópszerűen színes életének képehez s mozgalmuk elszigetelt, nem szembetűnő mozgalom.

A vallási alapon álló evangélikus szervezetek élete valamivel gazdagabb, de tömegekkel az elvárható mértékben szintén nem rendelkeznek. Ez azzal magyarázható, hogy a német lutheranizmus és a német nemzeti ideáлизmus identifikálói az evangélikus csoportokat eo ipso nacionalista csoportokká tudják átértékelni s így a nemzeti diákszervezetek alapszíne amúgy is Berlinben evangélikus.

Le kell itt szegeznünk, hogy a felekezeti béke megbontására egyirányból sem történik soha semmi. A berlini ifjúság politizál, de egymás vallásos meggyőződése iránt nem érdeklődik, azt nem támadja.

A berlini egyetemi ifjúság politikai neveléséről különben nem ifjúsági kezdeményezésű intézmény is gondoskodik. A háború alatt alapította meg Friedrich Naumann a Deutsche Hochschule für Politik intézményét, amely pártszempontok fölé emelkedve akar az ifjúságnak politikai nevelést, előiskolázottságot nyújtani. Az Intézet vezetésében minden politikai irány és párt képviselve van, maga az Intézet mint úgynevezett „eingetragener Verein“ működik (megfelel a magyar viszonyok közt a jóváhagyott alapszabállyal működő társaságnak) s anyagi forrása egyrészt a leckeépénzekből, másrészt magánadományokból, alapítványokból s abból az állami támogatásból tevődik össze, amelyet az állam az általa is előírt sajátos kiképzési feladatok elvégzéséért fizet. Ilyen feladat például a külügyi szolgálat várományosainak továbbképzése. Az Intézet úgynevezett előkurzusokon és ifjúsági szemináriumokban végzi el az alapvető bevezetést és a szemináriumokban pedig a rendszeres feldolgozást az általános politika, politikai történet, kül- és belpolitika, jogtudomány, nemzetgazdaságtan és sajtókérdés anyagának. Két évi szemináriumi részvétel után vizsgát lehet tenni, amelynek sikeres letétele jogosítja fel a hallgatót arra, hogy az Intézet magasabb fokú kiképzésében is résztvehessen. Itt már egyes speciális kérdések feldolgozása és gyakorlati kiképzés folyik. A záróvizsgának államérvényessége van.

Az Intézet tanári kara részben a berlini főiskolai tanárokból, részben a politikai élet legkülönbözőbb pártállású gyakorlati politikusaiból tevődik össze. A tanári kar állandó és önmaga intézi felmerülő ügyeit.

Ezen a munkán kívül külön szociálpolitikai szemináriumot is tart fenn az Intézet. Ez a szeminárium egyrészt állami elismerés mellett végzi mintegy jóléti-iskolában a szociális hivatású tisztviselők képzését, másrészt gazdasági, gazdálkodási iskolaszerű működést fejt ki. A szeminárium mindkét irányú

tanfolyama két éves. Az Intézet működéséről szóló jelentések mint a „Zeitschrift für Politik“ mellékletei jelennek meg.

Az Intézet hallgatósága a legkülönbözőbb berlini főiskolák hallgatóiból rekrutálódik. A tudományegyetem hallgatóságából főleg a jogi, majd a bölcsészeti és a teológiai kar hallgatói érdeklődnek és vesznek részt az Intézet munkájában. Talán említeni is felesleges, hogy az érdeklődés nem szokott az egyeseknél ellanyhulni, hanem a beiratkozott hallgatók legalább két évig tényleges szemináriumi munkásai maradnak az Intézetnek.

Az egyetemi ifjúságnak tehát úgy a saját maga létrehozta, mint külső, de nem állami intézményekben bőven van alkalma politikai iskolázottságra szert tenni s merem állítani, hogy az egyetemi élet közösségébe elmerült hallgató az abszolutonum után politikailag is a saját lábára állítva és önálló politikai világnézettel lép az élet küzdőterére, lesz a közélet részese.

Nem érdektelen a kérdés, hogy honnan rekrutálódnak a különböző pártállású egyesületek tagjai? Pontos feleletet természetesen nem tudunk erre a kérdésre adni, de nem csalódunk, ha állítjuk, hogy a nacionalista elemek elsősorban a felekezeti nevelésű és vidéki elemekből, a szélsőségesek Berlinből és részben a nagyszámú városi zsidóságból kerülnek ki.

Mivel a német diákszervezetek élénk kapcsolatot tartanak fenn volt tagjaikkal és viszont, természetes, hogy az idősebb generációk befolyása igen jelentős. Ez magyarázza azt, hogy a berlini diákság kivezényelhető az egyes politikai alakulatok érdekében akár gyűlésekre, akár az utcára, amit az idősebb generáció lelküseretfurdalás nélkül igénybe is vesz.

Egy egyesülethez való tartozás a német diák számára szinte kötelesség, viszont minden egyesület irányt szab tagjai egész gondolkodásának. Az a diák tehát, aki egyesületválasztás előtt áll, életének egyik legjelentősebb sorsválasztását csinálja. Hogy egyesületből egyesületbe vándorlást mégsem látunk, az annak a határozott állásfoglalásnak az eredménye, amelyet a német diák egyrészt a középiskolából, másrészt hazulról a magyar diáknál jóval nagyobb fokban hoz magával az egyetemre.

Amit eddig elmondottunk, az kizárólag a német diákság szellemi életére vonatkozott. A külföldi diákság — talán, mert nem politizálhat — saját szervezeteiben éli a maga kulturális életét. Huszonnyolc nemzet fiai 28 egyesületben tömörülve élnek Berlinben. Egybefoglaló szervezetüknek, a „Hauptgemeinschaft Ausländischer Studierender“-nek, — melyet egy magyar diák hívott életre — keresztmetszete a következő. Mivel a külföldi diákság három főiskolán (Universität, Technische Hochschule, Handelshochschule) van szétszórva, mind a három főiskolán van a 28 egyesületnek egy tanácskozó szervezete, a „Gemeinschaft ausländischer Studierender“. Ebben a szervezetben, mely munka- és hatáskörében a „Studenten-Vertretung“-nek felel meg, mind a 28 egyesület taglétszámának arányában képviselteti magát. A három Gemeinschaft azután delegátusokat küld ki a maga kebeléből, akik közösen alkotják a „Hauptgemeinschaft Ausländischer Studierender“ szervezetét, ami a Berlinben tanuló külföldiek legfelsőbb képviselő és intéző bizottsága. A Hauptgemeinschaftnak épúgy megvan

a maga kulturális és sporttörekvése, mint az Allg. Studentenschaftnak, azonban itt a kulturális munka elsősorban az egyesületekben folyik. Minden egyesület klubestélyeket tart, előadásokkal és programmszámokkal s igyekszik minél több németet megnyerni a maga nemzetének. Rendszeres ország- és nemzetismertető előadások is vannak, amelyeket a Hauptgemeinschaft szokott rendezni.

A magyar hallgatók egyesülete, a legrégebbi berlini külföldi diák-egyesület, 1842 óta működik. (Bund Ungarischer Hochschüler, 1842.) Egyike a legnagyobb taglétszámú külföldi diákegyesületnek s befolyása úgy a különböző Gemeinschaftok, mint a Hauptgemeinschaft munkájára iránytszabó. Tagjainak több mint 50%-a zsidó, akik a numerus clausus következtében tanulnak Berlinben. Újabban élénk részt vesznek a Bund életében a Collegium Hungaricum humanista tagjai is, de mivel számuk kevés s aránylag rövid ideig tartózkodnak Berlinben, a Bundot külső vonatkozásban inkább a többségben levő és hosszabb időt Berlinben töltő zsidók képviselik, akiknek működése mindig a magyar nemzeti gondolat jegyében marad s a Bund működése hasznos a berlini magyar diákságra s a magyar ügyre nézve egyaránt. A Bund két év óta felelevenített báljai a szezon egyik legkiemelkedőbb báli-eseménye szokott lenni, ami a négymilliós Berlinben nagy szó. Igen egészséges együttműködési terv van megvalósulóban, mely a Bundban született meg, a magyar, a török, a finn és a bolgár diákegyesületek között. Ebből személyes kapcsolataikkal ezidén a török kolóniával való legmelegebb összetartást a Collegium tagjai építették ki.

A külföldi diákegyesületek működése a belső segélyezés mellett merőben csak kulturális s érintkezésük a német diákegyesületekkel szintén csak kulturális téren van. Az érintkezés ezen a téren azonban igen széles. Maga a német diákság is őszintén érdeklődik minden nemzet sajátos kultúrája iránt, de még őszintébben igyekezik megismertetni a maga kultúráját a külföldiekkel. Maga az egyetem is törekszik erre azzal, hogy évente 2—3 speciális kurzust tart az idegenek részére, ezenkívül Auskunftstellet tart fenn külföldiek tájékoztatására. Az ifjúság köréből az Alig. Studentenschaft külön munkakörben foglalkozik a „Studentische Auslandsarbeit“-tal, melynek munkája a következő területeket öleli fel: 1. diákcserék előkészítése a bel- és külföldi főiskolák között, 2. németországi tanulmányúton levő külföldi diákok kalauzolása. Itt igénybe veszi a szociális osztály, hivatal munkáját is. 3. Német diákok külföldi tanulmányútjainak előkészítése. 4. A német és külföldi diákok közelebbhozása egymáshoz közös előadó-estek, társasösszejövetelek és ipartelep látogatások rendezésével. 5. Külföldi német és nem német diákok felvilágosítása. 6. Levelezés stb.

Látjuk tehát, hogy bár a német diákság érdeklődésében nagy helyet foglal el a politika és bár az érintkezés a német és külföldi diákság között intézményesen biztosítva van, mégis a külföldi diák mindenkor távol marad attól, hogy belesodródhatnék a német diákság politikai mozgalmába. A Gemeinschaftok és Hauptgemeinschaftok pedig összetételüknél fogva lehetetlenné teszik azt, hogy bennök bármiféle politika érvényesülhessen.

Érdemes megemlíteni, hogy a Bund Ungarischer Hochschüler köréből indult ki a gondolata egy Berlinben tartandó konferenciának, amely a dunai államok Berlinben tanuló diákjainak kulturális konferenciája lenne. A gondolatot a német diákság vezetői igen szívesen fogadták s annak megvalósítása a berlini magyar diákság tekintélyét nagyban emelné. A magyarság ebben a konferenciában annál jelentősebb szerepet vihetne, mert kollégista Bund-tagjai révén az egyetemi hallgatók átlagát meghaladó, komoly reprezentánsokat is vonultat-hatna fel.

Az elmondottak alapján a berlini diákság szellemi életét a következőkben foglalhatjuk össze. A német diák korán jut el szellemi önállóságához s ezt az egyetemi tanulmányi életben is megőrzi. Erősen hajlandó lévén a kollektivismusra, élénk diáktársadalmi életet él, amelynek a legkülönbözőbb szellemi megnyilvánulásában részt vesz. Érdeklődése nagymértékben lépést tart a napi élettel s politikai állásfoglalása s véleménynyilvánítása erős. Megosztottsága tükörképe a mai német társadalomnak. A külföldi diákság nem férhet hozzá a politikai vonatkozású német diákszervezetekhez, saját szervezeteiben pedig csak kulturális munka folyik. Belső kulturális munkájuk mellett azonban úgyszólván kulturális csereviszonyban élnek a német diákszervezetekkel. A Collegium Hungariaim tagjai csak a külföldi diákok kulturális mozgalmában vesznek részt, de már inkább a komoly tudósnemzedékekkel tartanak fenn kapcsolatokat, mint sem az ifjúsággal.

Természetes, hogy ott, ahol ily nagyszámú és élénk érdeklődésű ifjúság van, ennek sajtópublicitása is jelentős. Az ifjúság sajtónyilvánossága kettős, egyrészt napilapok nyitnak számára rovatot, másrészt az ifjúság maga ad ki újságot, folyóiratot. Az ifjúsági mozgalmak két napilap önálló ifjúsági rovatában kísérhetők figyelemmel, ezek a Frankfurter Zeitung, melynek hétfőnként van egész oldalra terjedő, harcos ifjúsági rovata „Für Hochschule und Jugend“ címmel és a Deutsche Allgemeine Zeitung, amely most kezd sorozatos közlés három téma felett, „Student und Politik“, „Student und Beruf“ és „Student und Hochschule“. Maga az ifjúság, illetve az Alig. Studentenschaft adja ki félhavonként napilap formátumban megjelenő „Der Berliner Student“ című lapot. A német és a külföldi diákság szellemi együttműködését szolgálja a „Hochschule und Ausland“ című havi folyóirat, melyben különösen a főiskolai folyóiratirodalom szemléje érdekes. A Hauptgemeinschaft folyóirata a havonta megjelenő „Neue Horizonte“.

A berlini egyetemi hallgatóság életének egy része vázlatosan bemutatva is meggyőz arról, hogy ha vannak is benne oly jelenségek, amelyek magyar viszonyok mellett nem kívánatosak s el sem képzelhetők, mégis egyes vonatkozásában igen tanulságos a magyar viszonyokhoz szokott szemnek.